

Аналіз основних фінансових ініціатив Кабінету Міністрів України

Законодавчі ініціативи уряду з початку фінансово-економічної кризи в Україні характеризуються відсутністю розробленого і затвердженого плану подолання кризових явищ в економіці держави із визначенням основних показників виконання цього плану. Відтак, заходи, що пропонуються урядом носять несистемний характер, а їх вплив на економічну ситуацію прораховується не завжди.

Втім, законодавчі зусилля уряду можна умовно згрупувати на ті, що спрямовані на:

- забезпечення фінансовим ресурсом державний і місцеві бюджети у поточному році;
- подолання кризових явищ в окремих галузях економіки;
- боротьбу з «тінню» та вдосконалення адміністративних процедур.

Фінансово-економічна криза вимагає від керівників держави розробки заходів, які б сприяли, якщо не усуненню всіх негативних явищ, то принаймні пом'якшенню їх наслідків. У фінансовій сфері, як правило, йдеться про певну лібералізацію податкового законодавства (зменшення податкового навантаження на «стратегічні» галузі) з одночасним підвищенням оподаткування піддакцизних товарів, грального бізнесу, а також наступом на «тінь». Всі ці кроки простежуються і в діях українського уряду, хоч, як було сказано, вони не підпорядковуються публічно виголошеному плану дій.

Додаткові джерела наповнення бюджету.

25 грудня 2008 року було прийнято Закон України №797 *«Про внесення змін до деяких законів України з питань оподаткування»*, яким було збільшено ставки піддакцизних товарів. Саме за рахунок цього джерела планується забезпечити приріст податкових надходжень у 2009 році, а саме за рахунок зростання надходжень акцизного збору: з вироблених на території України піддакцизних товарів – на 7,9 млрд. грн., або на 71,3 %, а з ввезених на територію України піддакцизних товарів – на 3,3 млрд. грн., або на 127,6 %.

В першому читанні прийнято законопроект «Про державне регулювання діяльності у сфері грального бізнесу» (реєстраційний номер 3535), яким зокрема, передбачено передання місцевим органам влади права встановлювати вартість торгового патенту на здійснення операцій з надання послуг у сфері грального бізнесу та збільшувати його розмір до 3-х разів від існуючого рівня.

Ще одним заходом із забезпечення державного бюджету додатковим ресурсом є пропозиція щодо запровадження додаткової надбавки до ввізного мита в розмірі 12 %, яка викладена в Законі України *«Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою»*, прийнятого Верховною Радою 23 грудня 2008 року і повернутого на повторний розгляд Президентом України з пропозиціями. Таку надбавку пропонується запровадити на всі товари, що ввозяться, окрім товарів «критичного імпорту», терміном на півроку для відновлення платіжного балансу. Ця норма є неоднозначною з огляду на те, що в односторонньому порядку змінюються ставки ввізного мита, встановлені відповідно до зобов'язань України в рамках членства в Світовій організації торгівлі. *Варто відзначити, що ініціатором даної норми був не уряд України, а народні депутати.*

Урядом ініційовано розгляд Верховною Радою України законопроекту *«Про податок на нерухоме майно (нерухомість), відмінне від земельної ділянки»* (реєстраційний номер 3533 від 22.12.2008). Цей податок пропонується зробити місцевим, та взяти за основу східноєвропейський підхід до оподаткування нерухомості, а саме, на основі площі нерухомості із застосуванням відповідних коефіцієнтів. Натомість, даний законопроект Верховною Радою України не розглядався, і Комітетом Верховної Ради України з питань податкової і митної політики було запропоновано створити робочу групу для його доопрацювання.

«Антикризові» ініціативи

Урядом ініційовано розробку і розгляд парламентом України низки законопроектів, спрямованих на покращення ситуації в окремих галузях економіки.

25 грудня було прийнято Закон України № 800 *«Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва»*, який спрямований на

подолання кризових явищ у будівельній галузі. Серед інших заходів зі спрощення регуляторних процедур та фінансової підтримки підприємств галузі, у фіскальній сфері передбачено «право на відстрочення сплати пайових внесків на розвиток інженерно-транспортної і соціальної інфраструктури населених пунктів та внесків до цільових фондів місцевих бюджетів» без нарахування пені та застосування штрафних санкцій. Крім того, Законом передбачено зменшення податкового навантаження на громадян через поширення механізму податкового кредиту на видатки, понесені ними для будівництва (придбання) доступного житла. Щодо державної підтримки будівництва доступного житла, її здійснення передбачено шляхом сплати державою 30 відсотків вартості такого житла та/або надання пільгового іпотечного житлового кредиту в уповноваженому банку. Ця підтримка здійснюватиметься за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, що має стати додатковими видатками з бюджету розвитку місцевих бюджетів. *(Законопроект за № 2709 про внесення змін до Бюджетного кодексу України, прийнятим у першому читанні 18.09.2008 р., передбачено розширення джерел формування бюджету розвитку місцевих бюджетів, зокрема, шляхом зарахування до нього 10 % податку на прибуток підприємств (крім тих, 100 відсотків акцій яких належать державі або органу місцевого самоврядування).*

Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання негативним наслідкам впливу світової фінансової кризи на розвиток агропромислового комплексу», прийнятий Верховною Радою України 23 грудня 2008 року (реєстраційний номер 3353), було повернуто Президентом України на повторний розгляд з пропозиціями. Законом, разом з іншим, пропонується відновити для переробників молока та м'яса дію пільги зі сплати ПДВ. Водночас, іншою нормою передбачено скасування схеми ввезення сировини на давальницьких умовах для сільськогосподарської продукції (в тексті Закону, поданому на підпис Президенту, містилася норма про скасування «давальницької схеми» як такої). Схвалення цього положення загрожує зупинкою низки підприємств сільськогосподарської галузі, які працюють на давальницькій сировині (цукрова, олійна галузі, тощо).

Прийнятим Законом України від 25 грудня 2008 року №799 **«Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення»**, (ініційований народними депутатами України) передбачено, разом з іншими заходами, зменшення деяких ставок внесків на загальнообов'язкове страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, на загальнообов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття та на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Крім того, дію загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття було поширено на фізичних осіб, які працюють за договорами цивільно-правового характеру».

24 грудня 2008 року Верховною Радою України в першому читанні було прийнято законопроект **«Про місцеві податки і збори»** (реєстраційний номер 3532).

Направленість законопроекту, яким пропонується скоротити кількість місцевих податків і зборів з існуючих 14 до 4 податків і 2 зборів, є вірною. Більше того, пропоновані зміни у підходах до адміністрування місцевих податків і зборів ведуть до більшої прозорості ті зрозумілості справляння цих податків, а також суттєво спрощують (і здешевлюють) їх адміністрування. Водночас, урядом було запропоновано суттєво збільшити ставки, зокрема, ставки ринкового збору (податку – у тексті законопроекту). Наразі, Комітетом Верховної Ради України з питань податкової і митної політики було проведено Громадські слухання, за результатом яких було створено Робочу групу по доопрацюванню положень цього законопроекту для того, що зробити його прийнятним як для платників місцевих податків і зборів, так і для бюджетів.

Боротьба з тінню

Можна казати, що даний напрямок лишається найменш відпрацьованим КМУ. Це можна пояснити тим, що будь-яке скасування законодавчих проріх наражається на критику уряду і звинувачення у дискримінації бізнесу. Прикладом такої ситуації може бути затвердження Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2008 року №1118 **«Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 16 березня 2000 р. № 507»**, якою було заборонено суміщення фізичною особою – підприємцем статусу платника єдиного податку зі статусом платника ПДВ. Дане положення було спрямоване на скасування схеми, що дозволяє мінімізувати податкові зобов'язання з

ПДВ юридичних осіб, які мають своїми контрагентами таких підприємців. Опублікування даної Постанови викликало протест суб'єктів малого підприємництва, внаслідок чого її було скасовано (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 року №45). Проте, активна і досить безкомпромісна позиція представників малого бізнесу, які блокують будь-які зміни до правил роботи за спрощеною системою оподаткування, може призвести до не менш безкомпромісної позиції з боку Міністерства фінансів України, коли постане питання про перегляд верхньої межі обсягу виручки, дозволеної для застосування платниками єдиного податку. А це загрожуватиме самому існуванню спрощеної системи оподаткування, оскільки внаслідок подальшого розвитку інфляційних процесів, а також девальвації гривні, ця система втратить свою привабливість як для підприємців, так і для бюджетів.

Таким чином, фінансові ініціативи уряду носять несистемний характер, хоч і мають в цілому вірне спрямування. Проте відсутність оприлюдненого плану подолання кризових явищ із зафіксованими критеріями поступу на цьому шляху, не дозволяють на даному етапі говорити про їх ефективність.